

KLP-fondene

RAPPORT OM ANSVARLIGE INVESTERINGER

2019

Innhold

Kjære leser.....	3
KLP-fondene.....	4
2019 i korte trekk.....	5
Hvordan være en ansvarlig investor?.....	6
Klimarisiko.....	8
Amazonas.....	9
Barn har krav på god helse.....	10
Inntrykk fra Saudi-Arabia.....	12
Skraping av skip og rigger.....	14
Reisebrev fra India.....	15
Fire nye svanemerkede fond.....	16
KLP-fondene ut av alkohol- og pengespillselskaper.....	17
Hva betyr EUs nye regelverk for KLP?	18
KLP går ut av kull	22
Utelukkelse og inkludering.....	24
Dialog med selskaper.....	26
Vi stemmer på generalforsamlinger.....	28
Liten eier, stor påvirkningskraft.....	30

Kjære leser

I 2019 har det har skjedd mye. KLP har utelukket selskaper med mer enn fem prosent inntekter fra kull, oljesand, alkohol, pengespill og pornografi. KLP har også utelukket selskaper som produserer cannabisprodukter til rekreasjonelle formål.

Mer enn 250 selskaper har aktivt blitt fulgt opp med dialog om samfunnansvar og bærekraft. Det er stemt på over 7000 generalforsamlinger tilsvarende 97 prosent av alle investerte selskaper. Selskaper i fondene har utviklet seg positivt på samfunnansvar. Verdt å nevne er at mange har lansert ambisiøse og spennende mål for klima. Slike mål og strategier inkluderer både å redusere negativ påvirkning og utslipp, analysere og forstå den risiko klimaendringer innebærer og å gripe de muligheter endringene gir.

Vi har byttet leverandører av ESG-data (environmental, social and governance) for å sikre tilgang på gode analyser, samt å få best mulig datadekning. Dataene benyttes til å lage rapporter som skal gi våre kunder innsikt i fondenes ESG-profil og hva man har oppnådd på de ulike områdene.

Men det er ikke bare i KLP at det skjer mye. MSCI, som leverer indekser til KLP-fondene har inkludert nye land i indeksen med fremvoksende markeder, herunder Saudi-Arabia og Argentina. Denne indeksen følger KLP-fondet, KLP Aksje Fremvoksende Markeder Indeks. Fondet har foreløpig ikke investert i saudiarabiske selskaper fra et aktsomhetsperspektiv. Saudi-Arabia er et land der risiko for menneskerettighetsbrudd er høy. KLP vil derfor forsikre seg om at investeringer kan gjennomføres med forsvarlig risiko. Ved eventuelle investeringer i saudiarabiske selskaper vil selskaper følges opp for positiv påvirkning gjennom eierskapsutøvelse.

Nyhetsbildet har vært preget av branner i både i USA, Australia og Brasil. KLP er særlig bekymret for utviklingen i Brasil der avskogning av verdifull regnskog øker. Klimaforhandlingene i Madrid gikk ikke helt slik verden hadde håpet på, og mer enn noen gang er det viktig at investorer hever stemmen og er tydelig på forventninger til selskapene på klima og bærekraft. Andre tema som har vært høyt på agendaen er: kinesiske selskaper involvert i overvåking av befolkningen i Xinjiang, skraping av skip, markedsføring og salg av morsmelkerstatning i mindre

utviklede land, selskapsskatt, kjøp av kobolt fra Kongo og banker som knyttes til økonomisk kriminalitet.

I løpet av 2019 har KLP også økt tilbudet av fossil- og våpenfrie fond. Fire nye fond ble lansert og selskapet har nå en familie av Mer Samfunnsansvar fond som er Svanemerket.

2020 starter med lansering av ferske ESG-fondsrapporter. Dette er første gangen vi publiserer slike rapporter og vi håper disse kan bidra til økt innsikt i fondene og hvordan vi som forvalter tar samfunnsansvar.

I denne rapporten har vi samlet saker som har vært viktige for KLP i 2019.

God lesning!

Håvard Gulbrandsen,
Administrerende direktør i KLP Kapitalforvaltning AS

KLP-fondene

KLP Kapitalforvaltning AS er et av Norges største kapitalforvaltningsselskaper, og Norges ledende indeksforvalter. Selskapet forvalter rundt 560 milliarder kroner for virksomheter i KLP-konsernet og eksterne kunder.

Selskapet forvalter 51 norskregistrerte verdipapirfond (KLP-fondene) fordelt på 25 indekxnære aksjefond, fire faktorfond, fem svanemerkede fond, et aktivt aksjefond, ti rentefond, fire fondspakker og to spesialfond. Selskapet har stort fokus på automatiserte operasjonelle prosesser og effektiv drift slik at selskapet klarer å levere forvaltningsløsninger til konkurranse-dyktige priser.

Styret i KLP Kapitalforvaltning og i Kommunal Landspensjonskasse har etablert retningslinjer for KLP og KLP-fondene (KLP) som ansvarlig investor og eier. KLP Kapitalforvaltning er ansvarlig for å utøve strategien og ivareta KLP-konsernets ambisjoner om å være en ledende aktør på området.

KLPs investeringer har et langsiktig perspektiv. Målet er å få best mulig avkastning på pensjons- og sparepengene. For at verdien av investeringene skal øke over tid, må den underliggende økonomiske aktiviteten være ansvarlig og bærekraftig.

KLPs arbeid med ansvarlige investeringer er forankret i FNs klima- og bærekraftsmål. Disse er vedtatt for å sikre trygge og velfungerende samfunn og bidrar til bærekraftig utvikling. Målene oppsummerer de viktigste utfordringene verden står overfor, og gir konkrete mål som stater, næringsliv, akademia- og sivilsamfunn må samarbeide om for å sikre en bærekraftig utvikling.

2019 i korte trekk

Forvalter totalt **51** fond

Forvalter **25** indeksfond

Forvalter **5** Svanemerkede fond

7000

Deltatt på 7000 generalforsamlinger

97%

Andelen av generalforsamlinger KLP deltok på

250

selskapsoppfølginger

VÅRE FOND FINANSIERTE MINDRE AV VERDENS UTSLIPP:

20-26%

Lavere utslipp i aksjefond frie for kull og oljesand

48%

Lavere utslipp i obligasjonsfond frie for kull og oljesand

40%

Lavere utslipp i fossilfritt aksjefond

66%

Lavere utslipp i fossilfritt obligasjonsfond

568 ekskluderinger totalt

249 nye ekskluderinger

13 inkluderinger

Hvordan være en ansvarlig investor?

Vårt fremste ansvar er å sikre en langsiktig verdiskapning for våre eiere og kunder. KLP-fondene forvalter rundt 560 milliarder kroner, som er investert i over 7 000 selskaper.

Selv om vi er bredt investert og ofte en liten eier i selskaper bruker vi aktivt flere virkemidler for å påvirke selskaper til bærekraftig utvikling og verdiskapning.

AKTIV EIER

Målet for KLP er å være en pådriver for en bærekraftig forretningsdrift i tråd med internasjonale normer og kundenes forventninger til oss som forvalter. Derfor er vi ofte i dialog med selskaper i porteføljen, og bidrar inn i flere prosjekter som fører til dialog eller engasjement i selskaper. Dialogen har som mål å fremme en langsiktig og ansvarlig verdiskapning i fondene.

LES MER OM KLPS ARBEID

I denne rapporten kan du lese om flere aktuelle saker som har vært sentrale for vår dialog med selskaper i 2019.

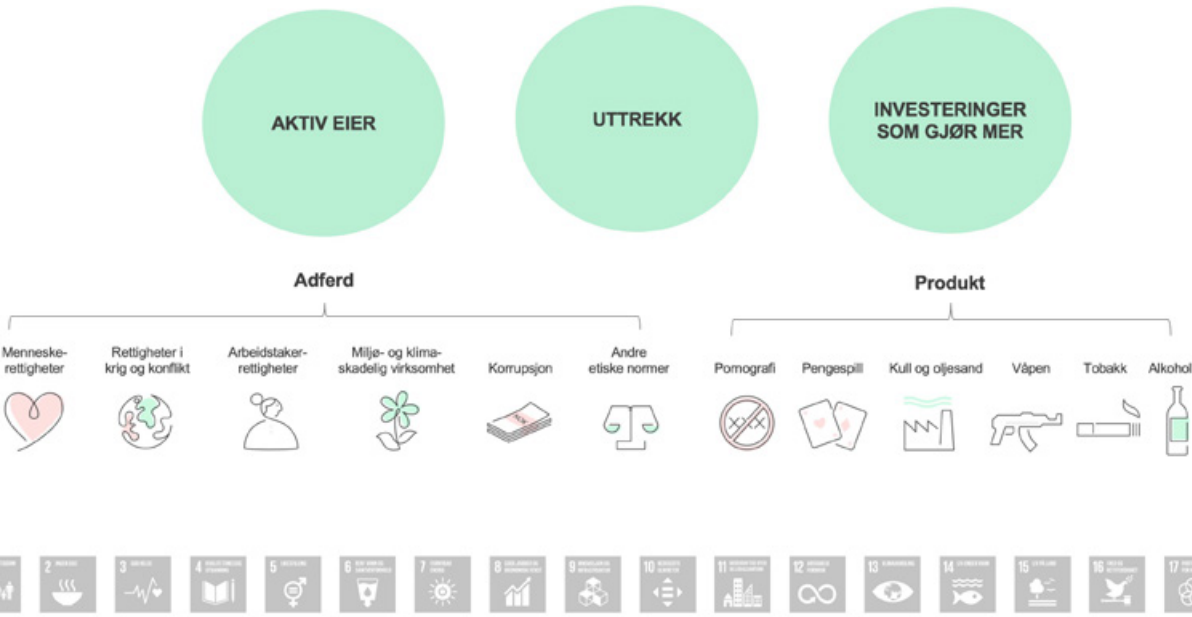
- Klimarisiko [side 8](#)
- Amazonas [side 9](#)
- Saudi-Arabia [side 10](#)
- Skraping av skip og rigger [side 12](#)
- Dialog med selskaper [side 26](#)

Som eier i selskaper kan vi også påvirke selskaper ved å stemme for eierrettighetene (fondenes aksjer) på generalforsamlingen. Gjennom en analytisk, systematisk og ansvarlig stemmegivning bidrar vi til god eierstyring og selskapsledelse i de selskaper KLP er eier. I 2019 stemte KLP på 97% av selskapenes generalforsamlinger.

- Les om KLPs stemmegivning [side 28](#)

SLIK ER KLP EN ANSVARLIG INVESTOR

Denne modellen viser hvordan KLPs arbeider med ansvarlige investeringer er bygget opp omkring tre sentrale virkemidler, strenge uttrekkskriterier og FNs bærekraftsmål som underbygger og er sentrale for alt vi gjør.

UTREKK

Vi vil ikke oppnå finansiell avkastning for enhver pris. Ekskludering er en siste utvei hvis et selskap ikke viser evne til endring og forbedringer. Eksklusjonskriteriene er knyttet til grove eller systematiske brudd på anerkjente internasjonale normer, som FN-konvensjoner om menneskerettigheter, miljøvern, arbeidstakerrettigheter og korrupsjon.

KLP er åpne om hvilke selskaper som utelukkes fra fondene og hvorfor de utelukkes. Beslutningen om å offentliggjøre begrunnelsen for ekskluderingene handler om å bidra til mer kunnskap og oppmerksomhet om kritikkverdige forhold. Dette mener vi gir større påvirkningskraft og har en disiplinerende effekt også til andre selskap. Det gir informasjon til andre investorer slik at de kan vurdere hvorvidt forholdene er brudd på deres retningslinjer for investeringer. Målet er at arbeidet med ekskluderinger skaper ringvirkninger utover påvirkningen på det enkelte selskap som blir ekskludert. Les mer om åpenhet [side 30](#).

KLP investerer ikke i selskaper som produserer våpen som bryter med grunnleggende humanitære prinsipper (kjernevåpen, landminer og klasebomber) eller i selskaper med mer enn 5% inntekt fra kull, oljesand, tobakk, alkohol, pengespill eller pornografi.

LES MER OM UTELUKKELSENE I 2019

- Utelukkelsen av cannabis, alkohol, pornografi og pengespill [side 22](#)
- Utelukkelse av kull og oljesand [side 23](#)
- Utelukkelse og inkluderinger [side 24](#)

INVESTERINGER SOM GJØR MER

KLP Mer Samfunnsansvar er en familie med fem svanemerkede fond; tre aksjefond og to rentefond. Med de svanemerkede fondene kan du være trygg på at pengene er investert i selskaper som blir rangert høyt på samfunnsansvar, og holdes ute av blant annet fossil energi, våpen og tobakk. Kriteriene fondene skal følge ligger offentlig tilgjengelig, det gjør også listen over hvilke selskaper fondene er investert i og hvilke selskaper fondene utelukker. Slik skal det være enkelt å finne ut hvilke kriterier fondene forvaltes etter og hva fondene er investert i.

- Les mer om lanseringen av fondene KLP Mer Samfunnsansvar [side 16](#)

INTERNASJONALE NORMER

Vårt arbeid bygger på internasjonalt anerkjente prinsipper. Gjennom vårt medlemskap i *FNs Global Compact* har vi forpliktet oss til å:

- Støtte menneskerettighetene og sikre at selskapet ikke medvirker til brudd.
- Anerkjenne internasjonale arbeidstakerrettigheter, deriblant retten til fagforeningsfrihet og kollektive forhandlinger, avskaffelse av tvangsarbeid, barnearbeid og diskriminering.
- Støtte ”føre var”-prinsippet i miljøspørsmål og ta initiativ til å fremme miljøansvar.
- Bekjempe all form for korrupsjon.

OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter, FNs klima og bærekraftsmål er også viktige normer vi forholder oss til. KLP har undertegnet *FNs prinsipper for ansvarlige investeringer* (UNPRI) og dermed sagt at vi blant annet skal implementere miljø-, sosiale og selskapsstyringstemaer i våre investeringsanalyser og beslutningsprosesser.

“Vi vil ikke oppnå finansiell avkastning for enhver pris”

HVORDAN VI JOBBER MED EKSKLUDERINGER OG INKLUDERINGER

Selskapene i KLPs investeringsunivers overvåkes kontinuerlig for brudd på våre etiske retningslinjer. Alle saker følger en bestemt prosess før en beslutning om eventuell ekskludering blir tatt:

KLPs AKTIVITETER

Klimarisiko

KLP har vært en del av et pilotprosjekt for å gjennomføre en klimarisikoanalyse av investeringene i våre fond. Det er fortsatt et tidlig stadium for klimarisikoanalyser, og det er en stor utfordring å få tak i god data på selskapsrisiko for å gjøre meningsfulle analyser. Denne analysen er likevel et første steg for å få mer innsikt og læring i hvordan slike klimarisiko-analyser kan gjøres på fondsnivå.

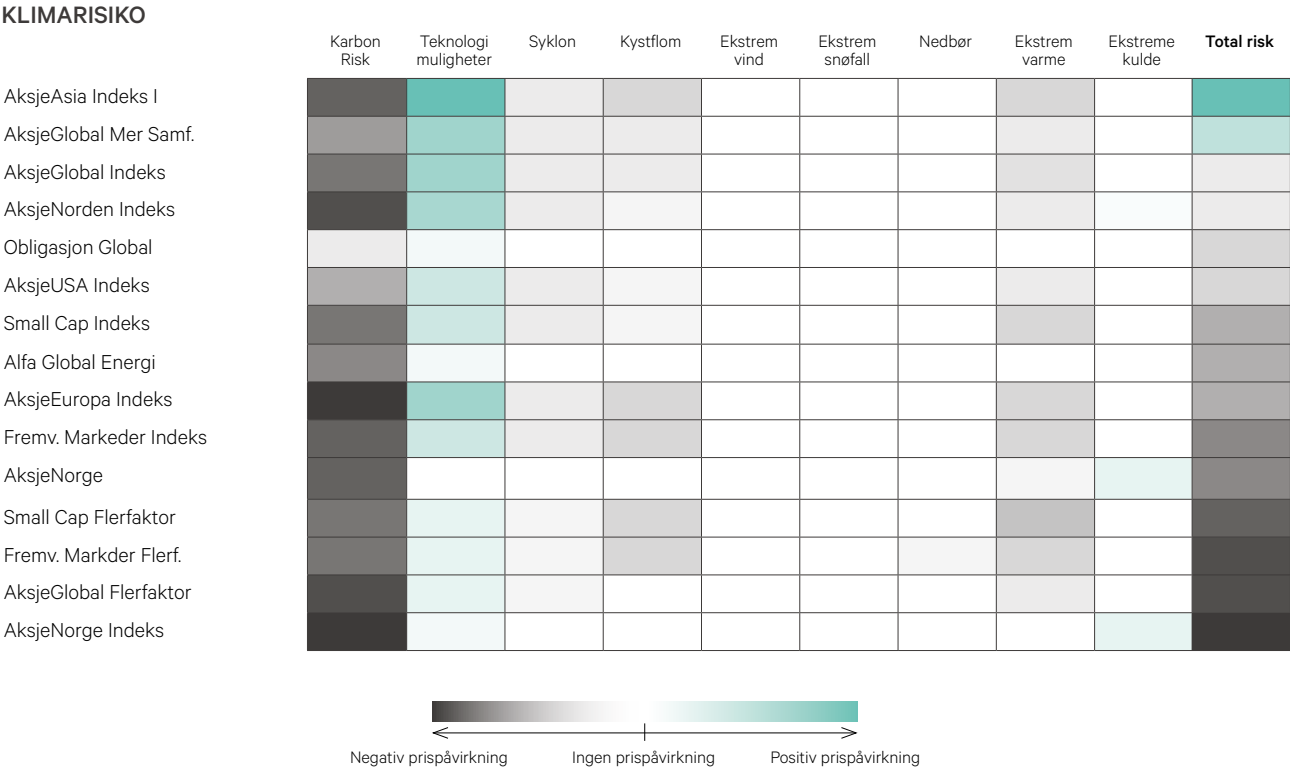
I klimarisikoanalysen er det gjort en studie av effekten av karbonpriser, mulige grønne teknologiinntekter og ekstremvær på selskaper KLP har investert i. Spesifikt analyseres det om dagens aksjepris er feilpriset hvis de nevnte klimarisiko-faktorene tas inn.

Analysen er gjort for tre ulike klimascenarier basert på utslippsbaner og forventninger om graden av global oppvarming; 1,5°C, under 2°C og 3°C, samt den mest alvorlige formen for ekstremvær. Modelleringen er knyttet til perioden 2018-2033.

Resultatene fra analysen er vist i tabellen nedenfor. Vertikalt vises de ulike fondene, rangert etter den totale prispåvirkningen som er modellert for fondet (kolonnen Total Risk). Dette er gjort for det mest ekstreme scenariet, det vil si

utslippsbegrensninger i et 1,5°C, samt halerisiko for ekstremvær (95 persentil). I et slik scenario forutsetter modellen en høyere grad av karbonprising, og et større marked for inntekter fra grønn teknologi. Ved halerisiko for ekstremvær påføres selskaper som er eksponert for denne risikoen en større kostnad i form av for eksempel direkte skade på anlegg og utstyr eller forsinkelser i logistikk.

Risikobidraget fra hver individuell risiko vises i de ulike kolonnene. Dette er vektet risikobidrag, slik at summen av alle kolonner tilsvarer summen i Total risk kolonnen. KLP mener det kan være uheldig å gå ut med de nøyaktige risikosommene på grunn av den høye usikkerheten i analysen. Likevel er det noen interessante betraktninger som kan gjøres. For eksempel vil et diversifisert fond som KLP AksjeGlobal Indeks I klare seg relativt godt. Det er fordi fondet har en bred eksponering. Det vil derfor være eksponert mot selskaper som klarer seg godt, og selskaper som ikke klarer seg så godt i klimascenarioet som er beskrevet. Fondet KLP AksjeGlobal Mer Samfunnsansvar har under dette scenarioet en relativt positiv verdiutvikling. Det skyldes at fondet har en lav eksponering mot selskaper som er sårbare for høy karbonpris relativt til de andre fondene. mot selskaper som er sårbare for høy karbonpris.

KLPs AKTIVITETER

Amazonas

I 2019 herjet voldsomme branner i Brasil. KLP valgte i august å gå offentlig ut for å sette søkelys på den alvorlige situasjonen. KLP tok kontakt med selskaper som har aktiviteter i berørte områder, og uttrykte bekymring for situasjonen i Brasil.

– Vi er dypt bekymret for det som skjer i regnskogen i Brasil. Derfor henvendte vi oss til selskaper som driver betydelig handel med jordbruksråvarer fra Brasil fordi vi ønsket rask dialog og konkret handling i lys av den svært alvorlige situasjonen, sier KLPs leder for ansvarlige investeringer, Jeanett Bergan.

I oktober 2019 var det registrert nesten 100 000 branner i Amazonas. Det er mer enn en dobling fra 2018.

KLP er investert i både aksjer og obligasjoner utstedt av de tre amerikanske jordbruksselskapene Archer Daniels Midland (ADM), Bunge og Cargill, som er leverandører av soyabønner fra Brasil. –Vi kontaktet også selskapenes største investorer og banker med et ønske om å legge press på at selskapene ikke bidrar til alvorlig miljøskade.

KONTAKTET OGSÅ NORSKE SELSKAPER
Ifølge Amazonwatch er produksjon av storfe og soya blant de viktigste årsakene til økt avskogingsbranner. Den største brasilianske storfeprodusenten JBS er et selskap som allerede er utelukket fra KLPs investeringer for korrupsjon. KLP legger ytterligere press på selskapet gjennom deres eiere.

– Vi ønsket i første rekke å få dialog med selskapene for å høre hva de gjør. Vi har også vært i kontakt med norske selskaper som importerer soyaprodukter fra Brasil for å sikre at de gjør det de kan for å redde regnskogen, sier Bergan.

Siden KLP offentlig tok initiativ til å sette søkelys på den kritiske situasjonen for regnskogen har KLP hatt dialog med de nevnte selskaper, banker og andre selskaper med eksponering mot regnskogen i Brasil. Saken er på ingen måte løst og KLP fortsetter å legge press på selskapene.

KLP oppfordrer både andre internasjonale investorer og norske selskaper med leverandører i Brasil til å samarbeide om å påvirke brasilianske myndigheter for å hindre brannene i regnskogen.

“Vi er dypt bekymret for det som skjer i regnskogen i Brasil”

Jeanett Bergan, leder for ansvarlige investeringer

KLPs AKTIVITETER

Barn har krav på god helse

Ifølge Redd Barna forekommer det i enkelte land en kritikkverdig markedsføring av morsmelkerstatning. I mange tilfeller er praksisen helseskadelig og potensielt dødelig for barna. Morsmelkerstatning produseres, markedsføres og selges av flere selskaper hvor KLP er investert. KLP tar derfor problemstillingen på alvor, følger dette opp med selskapene og andre relevante aktører.

Redd Barna avdekket i rapporten «Don’t push it» fra 2018 at seks store multinasjonale selskaper bryter Verdens Helse-organisasjons (WHO) retningslinjer for markedsføring av morsmelkerstatning.

WHO har i mange år fremmet viktigheten av å opprettholde ammepraksisen, og allerede i 1981 ble den internasjonale koden for markedsføring av morsmelkerstatning (BMS-kode) lansert. Det fremgår i rapporten til Redd Barna at selskapene driver med sponning av helsepersonell, krysspromoting og har manglende åpenhet rundt påvirkning av nasjonale myndigheter om lovgivning og retningslinjer.

Dette har store helsemessige konsekvenser for barn i lav- og mellominntektsland. Det medisinske tidsskriftet The Lancet anslår at 823 000 barnedødsfall kunne vært unngått om barna hadde blitt ammet istedenfor å få morsmelkerstatning.

Det er en ganske sammensatt problemstilling med alt fra svak nasjonal lovgivning til manglende kunnskap blant mødre. En av de store utfordringene er at mye av nasjonal lovgivningen er svakere enn WHO-koden. I tillegg har få land robuste tiltak på plass for å eliminere uansvarlig markedsføring av morsmelkerstatning.

KLP har hatt dialog med fem av de selskapene som er omtalt i rapporten til Redd Barna. I dialogen har KLP uttrykt en klar forventning om at selskapers praksiser må være i tråd med den internasjonale koden. Selskapene vil bli fulgt opp for å påvirke til mer ansvarlig praksis. I tillegg har KLP hatt dialog med andre investorer i Norge for et eventuelt samarbeid om oppfølging av selskapene.

Barns rett til god helse er en viktig og konkret problemstilling under FNs bærekraftsmål. Gjennom vår dialog bidrar vi forhåpentligvis til en positiv utvikling og til at problemstillingen løftes frem.

“I løpet av det siste året har vi fulgt opp Nestle, Danone, Abbot, Kraft og RB om deres retningslinjer og praksis for markedsføring og salg av morsmelkerstatning,”

Kiran Aziz, rådgiver for ansvarlige investeringer i KLP

Det medisinske tidsskriftet The Lancet anslår at 823 000 barnedødsfall kunne vært unngått om barna hadde blitt ammet istedenfor å få morsmelkerstatning.

REISEBREV

Inntrykk fra Saudi-Arabia

Leder for KLP Kapitalforvaltning Håvard Gulbrandsen, leder for ansvarlige investeringer Jeanett Bergan og rådgiver for ansvarlige investeringer Kiran Aziz reiste høsten 2019 til Saudi-Arabia for å lære om landet, finansmarkedet og selskapene i KLPs investeringsunivers.

SAUDI-ARABIA BLIR EN DEL AV INVESTERINGSUNIVERSET

Saudi-Arabia kom inn i MSCI sin indeks for fremvoksende markeder i juli 2019. Landet fikk da en vekt på ca 2 prosent fordelt på ca 30 selskaper. Landets vekt i indeksen ble doblet da oljeselskapet Aramco gikk på børs.

Saudi-Arabia er som kjent et totalitært regime, med svært lav yrtingsfrihet kombinert med anklager om menneske-rettighetsbrudd.

– FNs veiledende prinsipper for næringslivs og menneske-rettigheter pålegger å gjennomføre aktsomhetsvurderinger knyttet til menneskerettigheter.

Derfor gjennomfører KLP mer grundige analyser i forkant av særlig risikofylte investeringer. Investeringer i saudiarabiske selskaper ble vurdert til å være av en slik karakter. KLP gjennomførte derfor først en analyse av selskapene basert på tilgjengelig informasjon fra MSCI og åpne kilder, og tok samtidig kontakt med den norske ambassaden i Riyadh for å få bedre innsikt i utviklingen i landet. Det ble raskt klart at det tilgjengelige informasjonsgrunnlaget var svært “grunt”. Det ble også forsøkt å sende et spørreskjema til selskapene for å innhente mer informasjon. Det viste seg ikke hensiktsmessig og det ble derfor konkludert med et behov for å møte selskapene.

GODT MOTATT

Kiran og Jeanett reiste først avgårde. Ettersom den beste reiseruten var via Dubai, la vi inn en ekstra dag for å møte selskaper vi er investert i der. Det ble en veldig spennende dag med møter med riggselskapet Shelf Drilling, eiendomsselskapet Emaar

og container og logistikkelskapet DP World. I tillegg møtte vi East Capitals forvaltere i Dubai, som har lang erfaring med investeringer i saudiarabiske selskaper. DP World er en av hovedsponsorene til neste års verdensutstilling i Dubai. Vi fikk derfor omvisning på den enorme byggeplassen. Gitt kritikken som tidligere har vært knyttet til fremmedarbeidere i landet har myndighetene stilt strenge krav til arbeidstakerrettigheter i prosjektet. Før anbud kan leveres må arbeidernes boforhold og vilkår inspiseres og godkjennes.

KLP ble svært godt mottatt i Saudi-Arabia. I løpet av fem dager møtte vi 13 børsnoterte selskaper, tre store statlige investeringsfond (som alle er store investorer i de børsnoterte selskapene), børsen, den norske ambassadøren og landets investeringsmyndigheter. Det skjer svært mange positive endringer i landet. Disse er tydelige å se, særlig knyttet til kvinners rettigheter og deltakelse i arbeidslivet. Møtene med selskapene var alle på et høyt nivå, oftest med administrerende direktør eller styreleder. Selskapene fremsto åpne, ærlige og imøtekommende. Ivrig etter å lære av norske investorer som KLP. Selskapene (både i Saudi-Arabia og i Emiratene) var overrasket og hadde aldri før møtt en investor som ikke bare var opptatt av finansielle tall, men kun ønsket å snakke om samfunnsansvar, kvinners rettigheter, arbeidstakerrettigheter og klima. Tross de positive endringer har landet samtidig en grim bakside. Et møte med en lokal journalist fra Bloomberg var preget av et langt mer dystert bilde. For samtidig som landet åpnes opp, strammes det inn på yrtingsfrihet og landets leder assosieres stadig med alvorlige menneskerettighetsbrudd.

KVINNER I LEDELSEN, ORGANISASJONSFRIHET OG VIRKSOMHETSSTYRING

På generelt grunnlag var selskapene naturlig nok umodne på ESG, men med store variasjoner. Selskaper med betydelig internasjonal virksomhet, eksponert mot vestlige partnere og kunder var betydelig bedre og på høyde med mange vestlige selskaper. Det vi særlig ønsket å forstå var om det er en uakseptabel risiko for at selskapene medvirker til alvorlig og/eller systematiske brudd på menneske- og arbeidstakerrettigheter. Det var det lite som tyder på. Riktignok var mange av selskapene umodne på å følge opp leverandører, men alle hadde like rettigheter for menn og kvinner, og samtlige hadde kvinnelige ansatte. Enkelte hadde også kvinner i ledelse og styret. Vi møtte blant annet styrelederen på børsen som er en kvinne. Samtlige selskaper jobber aktivt for å få flere kvinner blant ansatte og ledere.

Organisasjonsfrihet er en utfordring, da fagforeninger er ulovlig i landet. Dette er ikke enestående for Saudi-Arabia. Det er også tilfelle i flere andre land hvor vi er investert. I slike land er vi opptatt av å forstå om selskapene har andre mekanismer på plass som gjør at arbeidere kan varsle og ytre seg. Mange av selskapene hadde anonyme varslingskanaler, men en tilsvarende styringsstruktur som vi ser i vestlige selskaper.

Vi fikk også inntrykk av at landet har kommet langt på virksomhetsstyring de siste årene. De har fått på plass nye retningslinjer for eierstyring og selskapsledelse. Reglene er lovpålagte,

omfattende og detaljerte, samt at de dekker mange viktige områder som egnethet, kompetansekrav til styremedlemmer, uavhengighet, separasjon av styreleder og administrerende, en aksje en stemme, selskapets forhold og ansvar for ikke bare aksjonærer, men også andre interessenter, godtgjørelse til styret og ledende ansatte, anonym varslings, åpenhet og rapportering med mer.

Vi møtte flere banker og det var et tydelig skille mellom de mer liberale bankene, flere med vestlig koblinger eller eierskap, og de mest konservative bankene som følger strenge shariaregler. Særlig gikk skillet på de strenge grensene mellom menn og kvinner og bekledning.

Vi møtte også tre statlige investeringsfond som forvalter landets oljeinntekter og statlige og offentlig pensjonsordninger. Disse fremstod alle som profesjonelle i både forvaltning og eierskapsutøvelse. De jobbet alle systematisk gjennom styrevalg og generalforsamlingen i de aktuelle selskapene, og var opptatt av å ivareta rollen på en god måte.

Litt morsomt er det, at vår presentasjon av KLP ble alltid veldig godt mottatt ettersom KLP med sine nye uttrekkskriterier for alkohol, pengespill og pornografi nærmest er i tråd med shariareglene.

KLP har ikke tatt en beslutning om investeringer i saudiarabiske selskaper ved utgangen av 2019.

Disse aktørene møtte vi Saudi-Arabia:

- **AL Maraie** – Matvareprodusent
- **Saudi Fransi Bank**
- **GOSI** – General Organization for Social Security
- **Tadawul** – Saudi Stock Exchange
- **CMA** – Capital Markets Authority
- **AL Rajhi Bank**
- **NCB** – The National Commercial Bank
- **SABB** – The Saudi British Bank
- **SAVOLA** – Varehandel og matvareselskap

- **PPA** – Public Pension Agency
- **AL Bilad Bank**
- **SAMBA** – Samba Financial Group
- **PIF** – Public Investment Fund
- **INMA BANK**
- **SABIC** – Industriselskap
- **Maaden** – Gruveselskap
- **Bupa** – Forsikringsselskap

Fra venstre, Khalid Abdullah Al Hussan, administrerende direktør ved børsen Tadawul, Kiran Aziz, Jeanett Bergan og styreleder ved børsen Ms. Sarah Al-Suhaimi .

KLPs AKTIVITETER

Skraping av skip og rigger

Skraping av skip er et tema KLP har løftet høyt i flere år, men 2019 startet ikke helt slik vi hadde håpet på.

I 2019 utelukket KLP selskapet Northern American Tankers for skraping av skip i Bangladesh. Praksisen medfører uakseptabel risiko for at KLP gjennom investeringene i selskapet medvirker til alvorlig miljøskade og grove brudd på menneskerettighetene.

MYE Å GLEDE SEG OVER

Det har likevel skjedd mye positivt i 2019. Praksisen med skraping av skip får stadig mer oppmerksomhet. EU har fått på plass en liste over godkjente verft for skraping av skip, DNB har strammet inn på utlånspraksis til shippingselskaper som ikke skrapes ansvarlig og Økokrim har begynt å etterforske flere saker knyttet til skraping av skip i Sør-Øst Asia.

I 2019 fortsatte KLP å sette fokus på problemstillingen og inviterte kollegaer i finansbransjen og norske selskaper til et seminar om skraping av skip og rigger. På seminaret delte representanter fra Miljødirektoratet, Thommesen, DNV GL, DNB, Grieg Green, Rederiforbundet og NGO Shipbreaking Platform av sin erfaring og kunnskap om problemstillingen. NGO Shipbreaking Platform har med støtte fra KLP skrevet en rapport om ansvarlig skraping av rigger. Rapporten ble lansert

på seminaret. Problemstillingen er aktuell for mange norske selskaper. Rapporten kan du lese på klp.no

SKRAPING AV SKIP I INDIA

I 2018 utelukket KLP de første fire selskapene for deres praksis med skraping av skip i Bangladesh og Pakistan. Praksisen med strandkjøring av skip er utbredt i Sør-Øst Asia i landene Bangladesh, Pakistan og India. I Bangaldesh og Pakistan har konklusjonen vært at det er umulig å skrape skip i disse landene på en forsvarlig måte.

I India har det vært mer utfordrende å vurdere om praksisen for skraping av skip bryter med retningslinjene til KLP. Selskaper som Maersk, Transocean og Stolt-Nielsen har jobbet for å heve standarden på verftene de benytter i flere år. Det har resultert i at det er vesentlig bedre standard på noen verft i India, men ikke alle. I november dro Leder for ansvarlige investeringer Jeanett Bergan til India for å få et bedre innblikk i hvordan skraping av skip foregår i India. Reisebrevet hennes kan du lese på neste side.

For å sikre forsvarlig skraping skal kutting av skip gjøres uten at vann og strand blir forurenset. På dette verftet løftes skipet over på et betongdekke med drenering slik at kutting i tidevannsonen unngås.

I India har det vært mer utfordrende å vurdere om praksisen for skraping av skip bryter med retningslinjene til KLP.

REISEBREV

Inntrykk fra India

I november 2019 var Jeanett Bergan så heldig å få være med Grieg Green til Alang i India. Grieg Green er et selskap i Grieg Gruppen som følger opp og sikrer ansvarlig resirkulering av skip for redere. De jobber nå for Transocean med å følge opp den flytende riggen Jack Bates. Denne resirkuleres nå i Alang i India på verftet Shree Ram. Dette er et av de beste verftene i India. India og Alang er et av tre steder i verden hvor skip skrapes på strendene. De andre to stedene er Bangladesh og Pakistan.

Skip kan også skrapes andre steder, men da benyttes ofte en annen metode enn beaching. Beaching er særlig utfordrende fra et miljøperspektiv. Dette fordi skipene ofte må kuttes i tidevannsonen hvor det er utfordrende å hindre forurensing av grunn og vann. Alang-stranden er delt opp i mange plot som ligger side om side.

Et verft har vanligvis et eller to plot- og rett ved siden av ligger konkurrerende verft. I tillegg har enkelte en bakgård på den andre siden av veien for stranden. På stranden i Alang er det lokalisert flere skrapeverft. I tillegg til verftet Shree Ramm, besøkte vi seks andre verft. Det var utrolig lærerikt å følge Grieg Green rundt på de ulike verftene.

VARIERENDE STANDARD I ALANG

KLP har tidligere utelukket selskaper (rederier) som skrapes skip i Pakistan og Bangladesh. Foreløpig har vi ikke utelukket selskaper som skrapes i India. Dette fordi det var usikkert hvorvidt standarden var så uforsvarlig at det innebærer en uakseptabel risiko for å medvirke til menneskerettighetsbrudd og alvorlig miljøskade. Reisen gav oss bedre innsikt i nettopp dette spørsmålet og svaret er både ja og nei. De beste verftene har gjort et imponerende løft for å sikre forsvarlig skraping.

Selskaper som Maersk, Stolt Nielsen og Transocean, har virkelig tatt ansvar og sørget for at enkelte verft i India har løftet sin praksis. Dessverre er det fortsatt mange verft i området som har en svært lav og uakseptabel standard.

Det blir spennende å følge med på om de beste verftene i India etterhvert blir godkjent av EU. Foreløpig er det ikke godkjente indiske verft, men med de betydelig forbedringene de siste året kan det være håp for enkelte av de beste for EUs liste. For KLP er trolig skrapingen som skjer ved de beste verftene ikke grunnlag for uttrekk, mens de fleste verftene dessverre fortsatt har en praksis som er uakseptabel.

VEIEN VIDERE

Det gjenstår å finne ut av hvilke selskaper vi er investert i som skrapes ved hvilke verft. Vi mener det er viktig at det kommer en slik grensedragnings – da de beste verftene i India sliter med å konkurrere med de dårligere verftene. Skraping er et område hvor det er en klar konflikt mellom etikk og profitt.

Jo lavere standard, jo mer betalt får et selskap for et skip som skal skrapes. Verft i Bangladesh og Pakistan betaler mest for et skip. De beste i India som har gjort betydelige investeringer i tett dekke, drenering, vannoppsamling og rensing, arbeiderboliger, sikkerhetsutstyr med mer kan ikke konkurrere med Bangladesh på pris. I tillegg er en viktig del av ansvarlig resirkulering å gjennomføre den krevende kuttingen av skipet etter høye sikkerhetskrav. Det innebærer at de bruker lenger tid, noe som også innebærer høyere kostnader. Dersom vi kan være med å påvirke til at selskaper velger de beste verftene i India, vil det være viktig for å opprettholde og sikre en fortsatt positiv utvikling av praksisen i landet.

Opphugging av skip rett på stranden medfører betydelig risiko for forurensing av grunn og vann. Arbeideren har ikke nødvendig sikkerhetsutstyr. Dette er ikke forsvarlig.

KLPs AKTIVITETER

KLP lanserte i 2019 fire nye svanemerkefond – og kuttet prisen

Da Redd Barna utfordret KLP på å tilby en innskuddsprofil fri for alkohol og våpen tok vi tak. På rekordtid lanserte vi nye fond.

De nye svanemerkefondene tilbys til samme lave pris som KLPs øvrige fond. En trygghet for våre fondskunder er at KLP alltid selv ønsker å investere i produktene. I forbindelse med oppstarten av fondene investerte KLP tilsammen 2,8 milliarder kroner i de fire nye fondene.

KLP har lang historikk for å tilby indeksfond til lave priser. Med svanemerkefond blir sparepengene dine investert med enda sterkere samfunnsansvarskriterier til samme lave pris som våre andre fond.

Her er prisene for de fem nye svanemerkefondene:

- KLP AksjeGlobal Mer samfunnsansvar 0,18 %
- KLP AksjeGlobal Mer samfunnsansvar II (valutasikret) 0,23 %
- KLP AksjeNorden Mer samfunnsansvar 0,18 %
- KLP Obligasjon Global Mer samfunnsansvar 0,20 %
- KLP Obligasjon 1 år Mer samfunnsansvar 0,10 %

KLP Mer Samfunnsansvar er nå en familie med fem fond; tre aksjefond og to rentefond. KLP Mer Samfunnsansvar er fossil- og våpenfrie og investerer i selskaper som blir rangert høyt på samfunnsansvar.

- Å ta samfunnsansvar skal ikke koste mer. Derfor har vi også redusert prisen på det eksisterende fondet og tilbyr nå alle KLPs svanemerkefond til samme pris som tilsvarende indeksfond. Vi ønsker at kunden enkelt kan velge å spare i fond som prioriterer de mest samfunnsansvarlige selskapene, sier Håvard Gulbrandsen, administrerende direktør i KLP Kapitalforvaltning.

FØRST MED SVANEMERKET FOND

Fondene følger KLP-listen og utelukker de samme selskapene som KLP har utelukket for alle investeringer og fond. Dette innebærer at selskaper involvert i kull og oljesand, tobakk, alkohol, pengespill og pornografi også er utelukket fra fondene. Det samme gjelder selvsagt selskaper som bidrar til alvorlig miljøskade, uakseptable arbeidsforhold, menneskerettighetsbrudd eller korrupsjon. I tillegg til de krav som stilles for svanemerket til hva som tillates inkludert i fondet er det ytterligere krav til utøvelse av eierskap og dialog med selskaper, åpenhet, rapportering og kvalitet i gjennomføringen av forvaltningen.

- De strenge krav som stilles for svanemerking gjør at kunder kan være trygge på produktets kvalitet og bærekraftsprofil. Vi håper fondsfamilien blir attraktive pensjons- og spareprodukter som bidrar til å flytte kapitalen fra fossilt til mer samfunnsansvar, sier Gulbrandsen.

I juni 2018 var KLP den første i Norge til å tilby et svanemerkefond. Nå kan vi også tilby en fullverdig spareprofil med fem svanemerkefond.

Les mer om våre svanemerkefond på klp.no/svanefond

“Å ta samfunnsansvar skal ikke koste mer.”

Håvard Gulbrandsen, KLP Kapitalforvaltning.

KLP lanserte en familie av Svanefond i 2019.

SVANEMERKET ER FORNØYD MED AT KLP UTVIDER FAMILIEN AV SVANEMERKEDE FOND.

- Målet vårt er å redusere den samlede miljøbelastningen fra produksjon og forbruk. Det er et enormt potensial i å bidra til en grønnere finansbransje ved å motivere banker, pensjonskasser og investeringsfond til å investere i bærekraft. Derfor er det strålende at en stor, norsk aktør som KLP nå utvider porteføljen med flere svanemerkefond, sier Anne-Grethe Henriksen, markeds- og kommunikasjonssjef i Svanemerket.

UAVHENGIG GJENNOMGANG AV FONDENE

KLP innhenter årlig uavhengig gjennomgang av at fondene tilfredsstiller kravene til Nordic Ecolabelling. KPMG har for 2019 gjennomført etterlevelseskonsultasjon av hvorvidt Nordic Ecolabelling sine krav for svanemerkefond er ivarettatt for KLPs Mer Samfunnsansvar fond.

FAKTA OM SVANEMERKET

Svanemerket har vært Nordens offisielle miljømerking i snart 30 år.

For å bli godkjent som et svanemerkefond må fondet være fritt for våpen, tobakk og fossil energi og unngå investeringer i selskaper assosiert med alvorlig miljøskade, uakseptable arbeidsforhold, menneskerettighetsbrudd og korrupsjon. Fondet skal også investere mer i selskaper som er rangert høyt på samfunnsansvar, ha dialog med selskapene i fondet, bruke stemmeretten, praktisere åpenhet, samt dokumentere tilfredsstillende kvalitet i forvaltningen.

Les mer om Svanemerket her:
<https://www.svanemerket.no/svanens-krav/fond/>

EUs HANDLINGSPLAN FOR BÆREKRAFTIG FINANS

EUs lovforslag om bærekraftige investeringer

Helt siden finanskrisen i 2008 har EU arbeidet for en bærekraftig finanssektor.

Siden 2008 har nye regelverk blitt fattet og vedtatt på løpende bånd for å sikre en finansbransje som er solid nok til å takle neste krise. I 2015 seilte klimaenringer, som en varslet krise, opp for alvor.

ÅRET 2015, ET VENDEPUNKT

I 2015 gikk Englands sentralbanksjef Mark Carney på talerstolen og snakket for første gang om «The tragedy of the Horizon». De som har studert økonomi eller andre samfunnsfag kjenner til begrepet allmenningens tragedie. I allmenningens tragedie blir et felles ressursområde sterkere belastet enn det som er optimalt. Når den enkelte optimaliserer egen ressursbruk, resulterer det i overforbruk og redusert ressurstilgang for alle.

Når klimakrisen skal løses er tidshorisonten en utfordring. Tiltak for å redusere utslipp vil vi ikke se effekten av i dag, i morgen eller neste år. Tidshorisonten er mye lenger enn det beslutningstakere vanligvis forholder seg til; en stortingsperiode varer i fire år og selskaper blir målt på resultater årlig.

Talen til Mark Carney koblet for alvor klimarisiko og finansiell risiko, og 2015 ble året da flere tiltak for å redusere utslipp kom på plass. Høsten 2105 vedtok FN bærekraftsmålene, Rådet for finansiell stabilitet etablerte Task force for Climate Related Disclosure, og i desember 2015 ble Paris-avtalen vedtatt.

HVA GJORDE SÅ EU?

EU satte seg mål i Paris-avtalen om å redusere utslippene med 40% innen 2030. For å nå det målet må det investeres betydelig

i omstilling i næringslivet. Det er anslått at investeringsgapet er på 175 til 290 milliarder, nesten en tredjedel av oljefondet, årlig. Siden 2016 har derfor EU jobbet med et nytt sett med regelverk for finansbransjen. Denne gangen handler det også om bærekraft, men nå er målet en bærekraftig finanssektor som bidrar til grønn omstilling.

FRA HANDLINGSPLAN TIL LOVFORSLAG

I 2018 la EU-kommisjonen frem en handlingsplan for bærekraftig finans (Action Plan on Sustainable Finance). Handlingsplanen presenterer en rekke tiltak (se faktaboks) med mål om:

- å vri kapitalflyten i en mer bærekraftig retning,
- få finanssektoren til i større grad å ta miljø- og klimarisikohensyn inn sine beslutninger, og
- øke transparens og få det langsiktige perspektivet bedre inn i investeringer.

Allerede i mai 2018 ble den første pakken med konkrete forslag til regelverk lagt frem. Ett av forslagene i denne pakken er en felles lovfestet definisjon av hva som er bærekraftig, en taksonomi. EU handler raskt og i desember 2019 ble det politisk enighet om taksonomien.

HANDLINGSPLANEN PRESENTERER EN REKKE TILTAK GRUPPERT I 10 KATEGORIER:

1.

Etablere et klassifiseringssystem (taksonomi) for bærekraftig virksomhet.
2.

Lage standarder og merkeordninger for grønne finansielle produkter.
3.

Fremme investeringer i bærekraftige prosjekter.
4.

Integrere bærekraft i finansiell rådgivning.
5.

Utvikle referanseverdier for bærekraft.
6.

Integrere bærekraft i kredittvurderinger og markedsanalyser.
7.

Klargjøre institusjonelle investorer og kapitalforvalteres plikter.
8.

Integrere bærekraft i soliditetsregelverket.
9.

Styrke rapportering og regnskapsregler om bærekraft.
10.

Fremme bærekraftig foretaksstyring og dempe kortsiktighet i kapitalmarkedene.

Kommisjonen har fulgt opp handlingsplanen gjennom å legge frem den første pakken med konkret forslag til regelverk. Forslaget omfatter følgende tre forordninger*:

Regelverk	Status
Forordning om opprettelsen av en ramme for å tilrettelegge for bærekraftige investeringer (taksonomi).	Kommisjonens forslag er til politisk behandling i Rådet og Parlamentet. Reglene vil gjelde i EU fra desember 2021. Reglene er foreløpig ikke innlemmet i EØS-avtalen.
Forordning om offentliggjøring av opplysninger om bærekraftige investeringer og bærekraftrisiko.	Reglene er vedtatt og gjelder i EU fra 21. mars 2021. Reglene er foreløpig ikke innlemmet i EØS-avtalen.
Forordning som endrer referanseverdiforordningen - om referanseverdier for lavkarbonutslipp og positiv karboneffekt.	Forordningen har trådt i kraft i EU. Reglene er foreløpig ikke innlemmet i EØS-avtalen.

*EU-forordning som tas inn i EØS-avtalen, vil gjennomføres i norsk regelverk ”ord-for-ord”.

Som ledd i handlingsplanen har Kommisjonen etablert en teknisk ekspertgruppe som skal bistå Kommisjonen med å:

- utvikle et felles klassifiseringssystem (taksonomi) som grunnlag for å avgjøre om en aktivitet er bærekraftig,
- og utvikle en EU-standard for grønne obligasjoner, referanseverdier for investeringsstrategier med lavkarbonprofil og kvantifisering av klimarelatert rapportering.

Disse vil svært sannsynlig være klare i løpet 2020.

Det er også foreslåtte endringer i de etablerte regelverkene MiFID II og forsikringsdistribusjonsdirektivet (IDD). Disse går ut på å innhente kundenes preferanse på ESG som en del av rådgivning, som skal inngå som en del av anbefalingen av finansielle instrumenter og som et ledd i egnethetsvurderingen. Verdipapirforetak skal gi informasjon om ESG-risiko knyttet til finansielle instrumenter. Det er forventet at de foreslåtte endringene blir vedtatt av EU i løpet av 2020.

Kilde: Regjeringen.no

EUs HANDLINGSPLAN FOR BÆREKRAFTIG FINANS

Hva betyr EUs nye regelverk for KLP?

EUs regelverk vil få store konsekvenser for finanssektoren. Det omfatter flere tiltak som underbygger et finansielt system som støtter en bærekraftig vekst

HVA BETYR TAKSONOMIEN FOR KLP?

Taksonomien er grunnpilaren i handlingsplanen og en rekke regelverk vil knyttes opp mot den. Blant annet skal selskaper i EU rapportere på andel av inntektene fra aktiviteter som er i tråd med taksonomien. For KLP betyr det å rapportere på andelen av inntekter i selskapene fondene eier som kommer fra bærekraftig økonomisk aktivitet.

EUs mål er at taksonomien skal være et verktøy som kanaliserer midlene i kapitalmarkedet til mer bærekraftige aktivitet. Slik kravene er etablert – er det krevende å bli stemplet som grønn. Det er ikke tvil om at EU mener alvor. Et ambisiøst mål for klima skal nås og kapitalen skal bidra til at det skjer. KLP støtter EUs klimamål. Vi vil holde våre kunder orientert, samt sørge for å rapportere i tråd med regelverket.

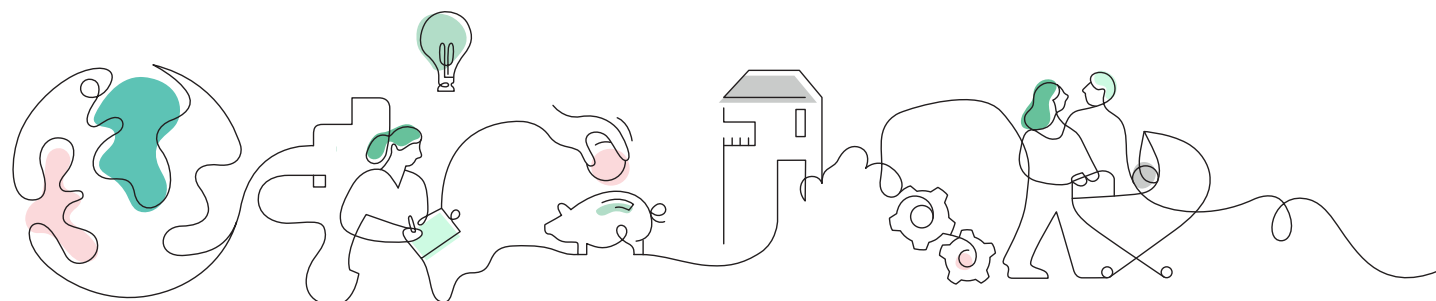
“For KLP betyr det å rapportere på andelen av inntekter i selskapene fondene eier som kommer fra bærekraftig økonomisk aktivitet.”

TAKSONOMIEN DEFINERER HVILKE AKTIVITETER SOM KAN DEFINERES SOM BÆREKRAFTIGE:

Aktivitet som er i tråd med taksonomien må bidra til et av EUs seks klimamål, samtidig som det ikke må ha negativ effekt på noen av de andre. Aktiviteten må også være i tråd med internasjonalt anerkjente prinsipper for ansvarlig næringsliv.

EUs SEKS KLIMAMÅL:

- begrensning av klimaendringer
- klimatilpasning
- bærekraftig bruk og beskyttelse av vann- og marine ressurser
- omstilling til en sirkulærøkonomi, avfallsforebygging og gjenvinning
- forebygging og kontroll av forurensning
- beskyttelse av sunne økosystemer

 EU HIGH-LEVEL EXPERT GROUP ON
SUSTAINABLE FINANCE

FINANCING A
SUSTAINABLE
EUROPEAN ECONOMY

 EU TECHNICAL EXPERT GROUP ON
SUSTAINABLE FINANCE

FINANCING A SUSTAINABLE
EUROPEAN ECONOMY

TAXONOMY
Technical Report

Rapportene kan lastes ned fra [Ec.Europa.eu](https://ec.europa.eu)

KLPs AKTIVITETER

KLP ut av alkohol- og pengespillselskaper

KLP har solgt seg ut av selskaper som produserer alkohol og pengespill. Pornografi skal heller ikke være i KLPs investeringer.

– Vi forvalter over 600 milliarder kroner i pensjon og sparepenger for mer én million nordmenn. Det er et stort ansvar, og vi vurderer derfor regelmessig om vi gjør dette på en god nok måte. Da dreier det seg ikke bare om hva som gir høyest avkastning, men også om våre investeringer bidrar til en positiv og bærekraftig samfunnsutvikling. Nå har vi etter gode samtaler med våre kunder og eiere besluttet å trekke oss ut av alkohol og pengespill, sier KLPs konsernsjef Sverre Thornes.

KLP selger seg derfor ut av selskaper som har mer enn fem prosent av inntektene fra produksjon av alkohol og pengespill. Beslutningen omfatter samlet cirka 40 selskaper som produserer alkohol og cirka 50 selskaper innenfor pengespill, blant andre norske Arcus og Gaming Innovation Group.

KLPs investeringer i disse to sektorene har vært på oppunder tre milliarder kroner.

– Alkohol og pengespill i ansvarlige former kan være positive innslag i folks liv. Vi erkjenner imidlertid at misbruk av alkohol og spillavhengighet har store negative konsekvenser for den enkelte og deres nærmeste, samt store kostnader for samfunnet. Vi ønsker med disse endringene å investere de pensjonspengene vi forvalter i andre virksomheter, som i større grad bidrar til en trygg og god verden for alle, sier Thornes.

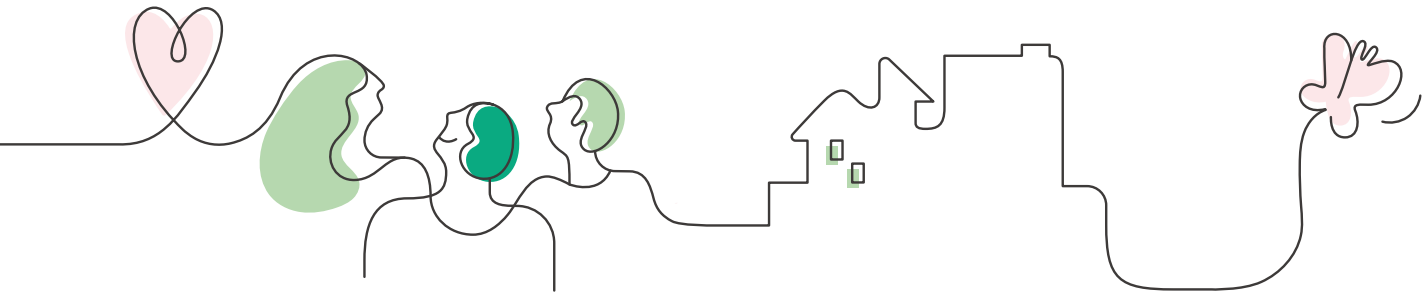
Tall fra Verdens Helseorganisasjon viser at fem prosent av dødsfallene i verden hvert år skyldes alkohol. I Norge involverer over halvparten av alle voldstilfeller alkohol, og alkoholrelaterte kostnader er beregnet til 18 milliarder kroner årlig bare i Norge. KLP er heller ikke investert i pornografiselskaper.

KLP er investert i mer enn 7000 selskaper i 50 land og KLPs produkter vil fortsatt ha egenskaper som et bredt investert indeksprodukt og levere markedsavkastning.

- Les beslutningsdokumentet for alkohol [her](#)
- Les beslutningsdokumentet for pengespill [her](#)
- Les beslutningsdokumentet for pornografi [her](#)

“Vi ønsker med disse endringene å investere de pensjonspengene vi forvalter i andre virksomheter, som i større grad bidrar til en trygg og god verden for alle.”

Sverre Thornes, Konsernsjef i KLP

KLPs AKTIVITETER

KLP går ut av kull for 3,2 milliarder kroner

Kull kan ikke være en stor energikilde i fremtiden om vi skal nå klimamålene. – Dette er et kraftig signal om at det er viktig å skifte fra fossil til fornybar energi, sier Sverre Thornes.

– Vi ønsker å være kullfrie fordi vi mener at kull ikke skal være en av fremtidens energikilder. Det tar vi nå konsekvensen av og har derfor besluttet å selge oss helt ut av kull, sier konsernsjef Sverre Thornes i kommune- og helse-Norges pensjonsselskap KLP.

KLP og fond under KLPs forvaltning utelukker nå investeringer i selskaper som har mer enn fem prosent av inntektene fra kullbasert virksomhet. Årsaken til at grensen går ved fem prosent, er at det er vanskelig løpende å ha nøyaktig informasjon fra selskaper om alle inntektene under dette nivået. For alle praktiske formål, betyr beslutningen at KLP og kommune- og helse-Norges pensjonspenger nå er helt kullfrie.

– Vi opplever et sterkt engasjement blant våre kunder om å gjøre mer for klima. Som forvalter av rundt 600 milliarder pensjonskroner har vi et stort ansvar. Ved å gå helt ut av kull og samtidig øke våre investeringer i blant annet fornybar energi, bidrar vi til dette.

GÅR UT AV KULL FOR 3,2 MILLIARDER KRONER

Som følge av beslutningen har KLP den siste tiden dumpet aksjer og obligasjoner til verdier av rundt 3,2 milliarder kroner. 46 selskaper er utelukket, inkludert kullgiganter som RWE, Sasol og BHP Group.

Allerede i 2014 besluttet KLP å utelukke selskaper som har mer enn halvparten av omsetningen fra kullbasert virksomhet. I 2017 senket KLP terskelen til 30 prosent av inntektene.

– Nå tar vi det et steg lenger for å sende et kraftig signal om nødvendigheten av å gjennomføre skiftet fra fossil til fornybar energi, sier Thornes.

Beslutningen betyr at KLP går lenger enn hva regjeringen har foreslått for Statens Pensjonsfond Utland (SPU). Regjeringen viderefører nemlig grensen om at SPU kan investere i selskaper som har inntil 30 prosent av inntektene fra kullbasert virksomhet.

KLP vil følge regjeringens forslag om også å ekskludere selskaper som utvinner mer enn 20 millioner tonn kull og produserer mer enn 10.000 megawatt (MW) energi fra kullkraft årlig. Slik utelukkes store selskaper som har betydelig kullvirksomhet, men der andelen av inntektene er under fem prosent.

Les beslutningsdokumentet [her](#)

Utelukkelse og inkluderinger

Retningslinje for KLP som ansvarlig investor setter tydelige krav til forvaltning og selskapene det investeres i.

Dessverre er det slik at noen selskaper bryter med disse retningslinjene, og som en konsekvens blir utelukket fra fondenes investeringer. Under følger en kort oppsummering av utelukkelse og inkluderinger i KLP-fondene i 2019 (hele begrunnelsen kan leses på [klp.no](#))

Utelukkelse

RISIKO FOR ALVORLIGE BRUDD PÅ MENNESKERETTIGHETER

G4S
G4S er et britisk selskap som tilbyr sikkerhetstjenester i hele verden. Selskapet knyttes til brudd på grunnleggende arbeidstakerrettigheter definert av FNs organisasjon for arbeidslivet, Den internasjonale arbeidstakerorganisasjonen ILO.

G4S har ansatt 18 000 migrantarbeidere fra India, Pakistan og Nepal i Qatar og Emiratene. De er rekruttert ved hjelp av agenter som arbeiderne betaler rekrutteringsavgift til.

KLPs beslutning følger Etikkrådets anbefaling. Statens pensjonsfond utland har utelukket selskapet.

VALE
233 mennesker ble drept og mer enn 37 personer er savnet etter at en demning som Vale eier og driver kollapset 25. januar 2019. I november 2015 var Vale involvert i en tilsvarende ulykke da en gruve som var driftet av et samarbeidsselskap kollapset. 19 mennesker døde.

Det er fortsatt usikkerhet rundt hva som forårsaket årets ulykke, men det er klart at det Vale gjorde etter 2015-ulykken ikke var tilstrekkelig for å hindre nye ulykker og alvorlig konsekvenser. Med to slike alvorlig ulykker er det vanskelig å ha tillit til selskapets evne til å ivareta sikkerheten. Den iboene risikoen for ulykker i tilknytning til selskapets demningsdeponier er fortsatt høy.

TEXWINCA
Selskapet Texwinca Holdings Ltd. er ansvarlig for systematiske brudd på menneskerettighetene ved sine fabrikker i Vietnam. Undersøkelser av arbeidsforholdene avslørte diskriminering av kvinnelige ansatte, et helsefarlig arbeidsmiljø og begrensninger i organisasjonsfrihet. KLPs beslutning følger Etikkrådets anbefaling. Statens pensjonsfond utland har utelukket selskapet.

NORDIC AMERICAN TANKERS
Nordic American Tankers (NAT) måtte tåle sterk kritikk etter at selskapet sendte åtte skip til Bangladesh for skraping i 2018.

NAT forpliktet seg til å følge Hong-Kong konvensjonen, en internasjonal avtale som stiller krav til miljø og arbeidsforhold når skip skrapes. Likevel solgt selskapet ytterligere to skip til Bangladesh. KLP-fondene utelukket etter dette selskapet på grunn av uakseptabel risiko for medvirkning til alvorlig miljøskade og grove krenkelser på menneskerettighetene.

ANDRE SÆRLIGE BRUDD PÅ GRUNNLEGGENDE ETISKE NORMER

CANNABIS
I 2019 besluttet KLP-fondene å utelukke åtte kanadisk selskap, Aurora Cannabis Inc., Canopy Growth Corp., HEXO Corp., Cronos Group Inc., CannTrust Holdings Inc., Aphria Inc. Medipharma Labs Corp og Organigram Holdings Inc., fra investeringene på grunn av deres inntekt fra produksjon av cannabis til ikke-medisinske formål.

Inkluderinger

ARBEIDSTAKERETTIGHETER

Wal-Mart og Wal-Mart de Mexico S.A. var utelukket fra 2003 til 2019 på grunn av selskapets medvirkning til menneskerettighetsbrudd i egen virksomhet og selskapets leverandørkjede.

Det har skjedd en positiv utvikling på begge områder og selskapets kontrollsystemer og rutiner er skjerpet. Selskapet har fortsatt utfordringer spesielt knyttet til arbeidsforhold og fagorganisering, men dette alene utgjør ikke grunnlag for utelukkelse. KLPs beslutning følger Etikkrådets anbefaling. Statens pensjonsfond utland har inkludert selskapet.

TOBAKK

GRUPO CARSO SAB DE CV
Selskapet ble utelukket i 2011 på grunnlag av produksjon av tobakk. Selskapet har gjort det klart overfor Etikkrådet at det ikke lenger er involvert i tobakksproduksjon. KLPs beslutning følger Etikkrådets anbefaling. Statens pensjonsfond utland har inkludert selskapet.

ALVORLIG MILJØSKADE

RIO TINTO
Rio Tinto Ltd og Rio Tinto Plc ble utelukket i 2008 etter en vurdering av risikoen for alvorlig miljøskade relatert til Grasberggruven i Indonesia. Selskapet har gjort det klart overfor Etikkrådet at de har undertegnet en avtale om salg av sine interesser i gruven.

Rio Tinto er et av verdens største gruveselskaper og har tidligere vært en stor kullprodusent. I løpet av 2018 har selskapet også solgt seg helt ut av kull.

GRUNNLEGGENDE ETISKE NORMER

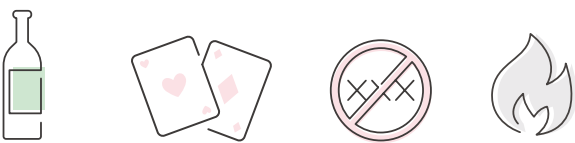
NUTRIEN LTD
Potash Corporation of Saskatchewan og Agrium Inc. fusjonerte i januar 2018 til Nutrien Ltd. Begge selskapene var utelukket av KLP for kjøp av fosfat fra Vest-Sahara. Nutrien har avvirket importen fra området. Det er derfor ikke lenger grunnlag for å utelukke selskapet.

KLPs beslutning følger Etikkrådets anbefaling. Statens pensjonsfond utland har inkludert selskapet.

VÅPEN

GENERAL DYNAMICS CORP ble utelukket i 2005 på grunnlag av produksjon av klasevåpen. Selskapet har gjort det klart overfor Etikkrådet at slik produksjon nå er avsluttet.

KLPs beslutning følger Etikkrådets anbefaling. Statens pensjonsfond utland har inkludert selskapet.

FNs konvensjoner om narkotika klassifiserer cannabis som et narkotisk stoff og forbyr produksjon, salg mv. av produktet. Legaliseringen av cannabis i Canada er i strid med FNs narkotikakonvensjoner. Produksjon og salg av cannabis til ikke-medisinske formål anses derfor å være grove brudd på grunnleggende etiske normer i KLPs retningslinjer for ansvarlige investeringer.

ALKOLHOL OG PENGESPILL
I 2019 solgte KLP-fondene seg ut av 40 selskaper med inntekt

fra produksjon av alkohol, og 50 selskaper med inntekt fra pengespill.

Alkohol og pengespill i ansvarlige former kan være positive innslag i folks liv. Misbruk av alkohol og spillavhengighet kan imidlertid ha store negative konsekvenser for den enkelte og deres nærmeste, samt store kostnader for samfunnet.

Ved å plassere pengene i andre virksomheter kan KLP og KLP-fondene i større grad bidra til en trygg og god verden for alle.

KULL OG OLJESAND
KLP-fondene solgte seg ut av 50 selskaper med inntekt fra kull, og 5 selskaper med inntekt fra oljesand.

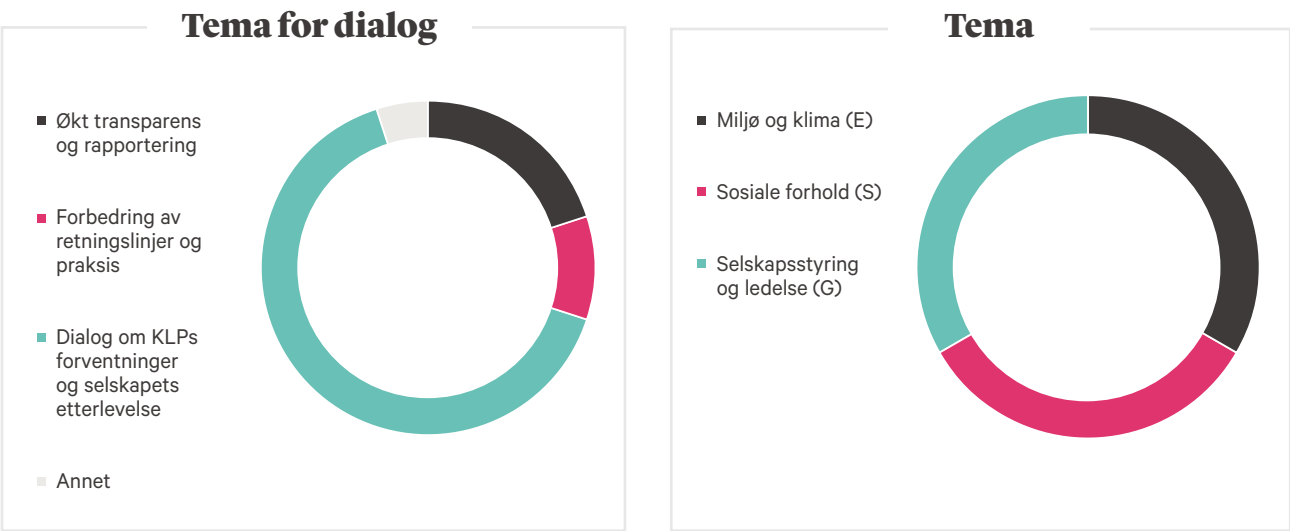
Kull og oljesand kan ikke være en del av fremtidens energikilder dersom verden skal nå målene i Parisavtalen. KLP ønsker å bidra til å akselerere skiftet til fornybar energi og har derfor valgt å gå helt ut av kull og oljesand.

Dialog med selskaper

I løpet av 2019 har KLP vært i kontakt med 250 selskaper om større og mindre saker knyttet til bærekraft. Gjennom dialog oppfordrer KLP til bærekraftig verdiskapning i selskapene.

Temaene for årets dialoger har vært mange, men det er noen

temaer som har hatt et spesielt fokus i år. Det er dialog i tilknytning brannene Amazonas, markedsføring av morsmelk, selskapers skattepraksis og dialog for å redusere selskapers utslipp.

Hvilke selskaper vi har vært i dialog med og om hva kan du lese på klp.no

Dialog med selskaper

NORDIC ENGAGEMENT COOPERATION

KLP er en del av det nordiske investornettverket Nordic Engagement Cooperation (NEC). Nettverket består av KLP (Norge), Folksam (Sverige), Ilmarinen (Finland) og PFA

(Danmark). Nettverket samarbeider om selskapsdialog med selskaper utenfor Norden.

I 2019 ble følgende selskaper fulgt opp:

Dialoger som resultat av en hendelse

Selskap	Tema	Dialogperiode
Atlantia	Risikostyring og sikkerhetstiltak	2019-
Enbridge	Menneskerettigheter	2017-
ENI	Korrupsjon	2016-2019
Johnson & Johnson	Skader som følge av bruk av produkter	2018-
Royal Dutch Shell	Menneskerettigheter og miljø	2013-
Royal Dutch Shell	Korrupsjon	2016-
Volkswagen	Utslipp	2015-

Dialoger om forventninger og åpenhet

Selskap	Tema	Dialogperiode
Burberry	Tekstil sektor - fokus på bærekraftig bomull	2018-2019
L-brands	Tekstil sektor - fokus på bærekraftig bomull	2017-2019
Ralph Lauren	Tekstil sektor - fokus på bærekraftig bomull	2018-2019
Primark	Tekstil sektor - fokus på bærekraftig bomull	2018-2019
Danone	TCFD rapportering	2019-
Glanbia	TCFD rapportering	2019-
Kerry Foods	TCFD rapportering	2019-
Tyson Foods	TCFD rapportering	2019-

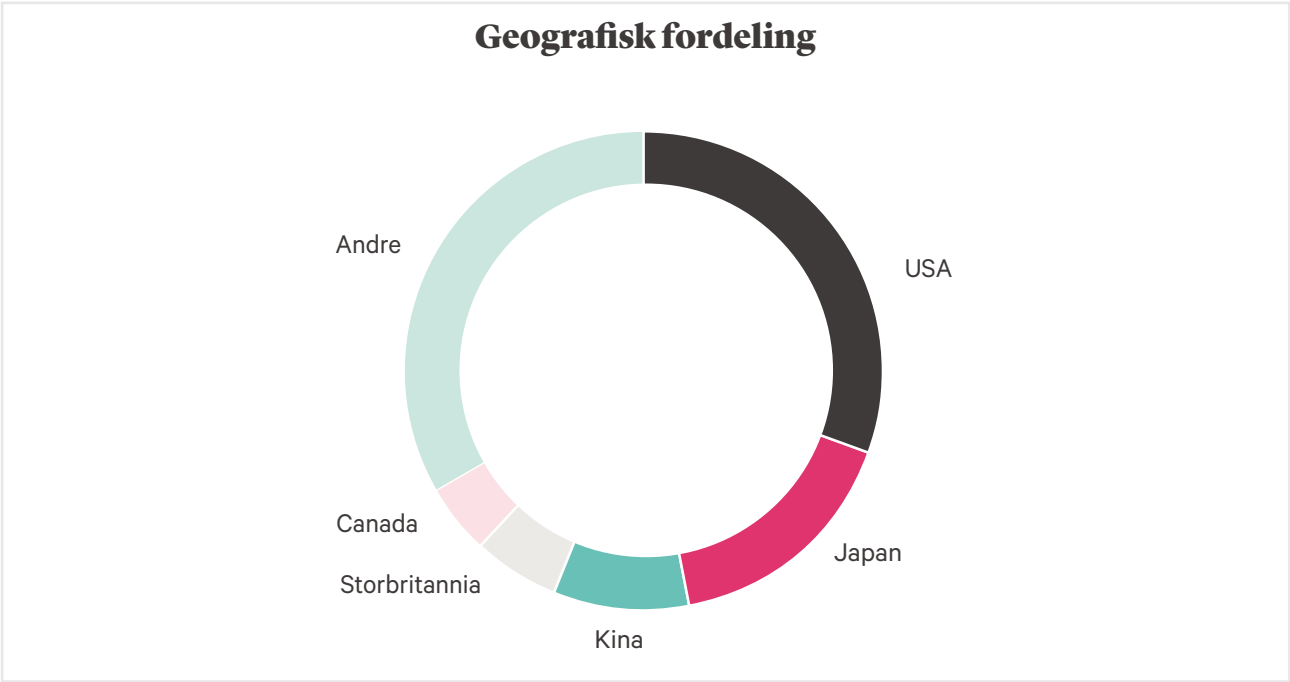
[NECs årsrapport](#) gir mer informasjon om selskapsdialogene og samarbeidet.

Vi stemmer på generalforsamlinger

Vi bruker våre eierrettigheter og stemmer for alle aksjer på generalforsamlinger.

Generalforsamlingen er en viktig arena for dialog mellom selskapsledelsen og aksjonærene. Som eier i flere tusen børsnoterte selskaper bruker KLP stemmeretten sin aktivt, både i Norge og i utlandet.

Våre retningslinjer er basert på internasjonale prinsipper for beste praksis innen eierstyring og selskapsledelse. Dette bidrar til at vi opptrer konsistent og i konsensus med mange andre internasjonale investorer.

2019	
Antall generalforsamlinger	7 606
Antall saker	78 867
Andel saker hvor KLP stemmer med styret	82%

Fullstendig oversikt over hvordan KLP og KLP-fondene stemmer ligger tilgjengelig på klp.no

“Aksjonærforslag blir stadig oftere benyttet for å fremme selskaper samfunnsansvar. KLP stemmer oftest for slike aksjonærforslag.”

KLPs stemmegivning på generalforsamling, samt hvorvidt den er med eller mot styrets anbefaling

Saker	Antall saker	Andel med	Andel mot
Styrerelaterte saker	67501	81 %	19 %
Rutinesaker	24798	96 %	4 %
Selskapskapital	9903	85 %	15 %
Godtgjørelse	11415	78 %	22 %
Fusjoner og omorganiseringer	2933	87 %	13 %
Obligasjonseiermøter	316	97 %	3 %
Anti-overtakelse	1001	86 %	14 %
Totalt	117867	84 %	16 %

KLPs stemmegivning på generalforsamling, samt hvorvidt den er med eller mot styrets anbefaling i saker foreslått av aksjonærer

Saker foreslått av aksjonærer/eiere	Antall saker	Andel med	Andel mot
Godtgjørelse	194	39 %	61 %
Eierstyring og selskapsledelse	279	81 %	19 %
Styrerelaterte saker	1487	80 %	20 %
Generelle økonomiske saker	3	100 %	0 %
Helse og miljø	199	46 %	54 %
Annet	178	3 %	97 %
Rutinesaker	483	68 %	32 %
Menneskerettigheter	42	10 %	90 %
Samfunnsansvar	52	13 %	87 %
Totalt	2917	66 %	34 %

Liten eier, stor påvirkningskraft

Åpenhet inspirerer og gir store muligheter

Åpenhet er sentralt for vår forvaltning av pensjon og sparepenger. Med 20 års åpenhetserfaring vet vi at det bygger kompetanse, gjør oss bedre, skaper dialog og gir større påvirkningskraft. Det bidrar til å gjøre verden til et bedre sted.

KLP er investert i mer enn 7000 selskaper i 50 land. Vi er normalt en veldig liten eier med under 1 prosent eierandel i selskaper vi er investert. Til tross for at vi er en liten eier, kan vår påvirkning være stor.

ÅPENHET BYGGER KOMPETANSE

I KLP er vi åpne om alle investeringer, etiske retningslinjer, beslutninger om uttrekk og inkluderinger, begrunnelser som forklarer og dokumenterer vurdering og grensedragning, samt hvilke selskaper og saker vi følger opp. Denne åpenheten bidrar til å bygge kompetanse i samfunnet, hos journalister, analytikere, sivilsamfunnsorganisasjoner, representanter for selskaper og hos befolkningen generelt. Det bidrar til meningsutveksling og diskusjon.

ÅPENHET GJØR OSS BEDRE

Meningsutveksling og diskusjon bidrar til å bygge kompetanse. Åpenhet holder oss ansvarlige for våre beslutninger, justerer synspunkter med ny innsikt og kompetanse og sikrer systematikk og etterrettelighet. Åpenhet gjør oss bedre.

“Åpenhet holder oss ansvarlige for våre beslutninger, justere oss med ny innsikt og kompetanse og sikrer systematikk og etterrettelighet. Åpenhet gjør oss bedre.”

ÅPENHET SKAPER DIALOG

Velbegrunnede beslutninger skaper dialog med selskaper og andre interessenter. En solid begrunnelse, på norsk og engelsk, om hvorfor det å eie et selskap innebærer en for stor risiko for å medvirke til korrupsjon eller menneskerettighetsbrudd er krevende å håndtere for et selskap. De ønsker ikke kritikken. Den kan være vanskelig å argumentere mot. Selskapene tar ofte kontakt for å diskutere sin sak. Da starter ofte en ny og bedre dialog. Grensen mellom rett og galt er vanskelig å trekke. Slike dialoger bidrar til å heve kompetanse i KLP, i selskaper og blant interessenter engasjert i saken.

ÅPENHET GJØR AT FLERE KAN FØLGE ETTER

Åpenhet om beslutninger og begrunnelse gjør også at investorer og selskaper kan følge etter. De kan bruke beslutninger og dokumentasjon fra KLP i sin eier- eller leverandørdialog eller som grunnlag for beslutninger. Mange investorer, som for eksempel Statens pensjonsfond – Utland, har på flere områder like retningslinjer som KLP. Det betyr at offentlige begrunnede beslutninger ofte får en større påvirkning enn eierandeler skulle tilsi.

Når denne påvirkningen for eksempel skaper en tryggere arbeidsplass eller mindre forurensning mener vi pensjon og sparepenger bidrar til å gjøre verden til et bedre sted. Vi håper artiklene i denne rapporten er eksempler som viser nettopp det.

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

Besøksadresse:

Dronning Eufemias gate 10, Oslo.

Tlf: +47 23 08 09 30

KLP KAPITALFORVALTNING AS

Post boks 400 Sentrum 0103 Oslo, Norge

E-post: fond@klp.no

www.klp.no

Sentralbord: 55 54 85 00